

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет митної справи, матеріалів та технологій
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

ВПЛИВ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ТУРИСТИЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО УКРАЇНИ

спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Туризм»
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ТРМ-21

_____МІЛІНЧУК Валентин Олегович
(підпис)

Керівник:
_____д.е.н., проф. Чепурда Л.М.
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2023 р.
Гарант освітньої програми:
к. пед. наук, доцент ЗУБЕХІНА Т.В.

_____ Луцьк – 2023 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *митної справи, матеріалів та технологій*

Кафедра *туризму та готельно-ресторанної справи*

Ступінь вищої освіти: *магістр*

Галузь знань: *24 Сфера обслуговування*

Спеціальність: *242 Туризм*

Освітня програма: *Туризм*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Л.Ю. Матвійчук

«__» _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мілінчуку Валентину Олеговичу

1. Тема кваліфікаційної роботи *Вплив транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України*

Керівник роботи: д.е.н., проф. Чепурда Л.М.

затверджені наказом вищого навчального закладу від

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи.

3. Вихідні дані до роботи: звіти *Національної туристичної організації, Всесвітньої ради з туризму та подорожей, Всесвітньої туристичної організації, законодавчі та нормативні акти України щодо розвитку транспортної інфраструктури, статистичні матеріали Державної служби статистики України, міждержавні та національні стандарти, наукова та практична туристична література.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

Розділ 1. Концептуальні засади розвитку транспортної інфраструктури в системі індустрії туризму.

Розділ 2. Діагностика впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України.

Розділ 3. Напрями удосконалення транспортної інфраструктури, як фактору розвитку туристичного підприємництва.

5. Перелік графічного матеріалу:

SWOT удосконалення транспортної інфраструктури Волинської області
Волинської області, як фактору розвитку туристичного підприємництва

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Гарант освітньої програми	доц. Зубехіна Т.В.		
Розділ 1. Концептуальні засади розвитку транспортної інфраструктури в системі індустрії туризму	проф. Чепурда Л.М.		
Розділ 2. Діагностика впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України	проф. Чепурда Л.М.		
Розділ 3. Напрями удосконалення транспортної інфраструктури, як фактору розвитку туристичного підприємництва	проф. Чепурда Л.М.		
Висновки	проф. Чепурда Л.М.		
Нормо контроль	доц. Зубехіна Т.В.		

7. Дата видачі завдання «01» листопада 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи	01.11.2022 р.	
2.	Огляд літератури та досліджування проблеми для написання кваліфікаційної роботи	01.02.2023 р.	
3.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи	01.04.2023 р.	
4.	Написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи	01.06.2023 р.	
5.	Написання проектної частини кваліфікаційної роботи	01.09.2023 р.	
6.	Висновки	01.10.2023 р.	
7.	Формування і організація списку використаних джерел	01.11.2023 р.	
8	Попередній захист кваліфікаційної роботи магістра	28.11.2023 р.	
9	Нормоконтроль	29.11.2023 р.	
10	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 7.12.2023 р.	
11	Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту	8.12.2023 р.	

Здобувач вищої освіти

_____ Мілінчук В.О

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ проф. Чепурда Л.М.

АНОТАЦІЯ

Анотація Мілінчук В.О. Вплив транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України. – На правах рукопису. Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня, освітньо-професійної програми «Туризм», за спеціальністю 242 Туризм, галузі знань 24 Сфера обслуговування – Луцький національний технічний університет, кафедра туризму та готельно-ресторанної справи. – Луцьк, 2023. – 58 с., список джерел з 50 найменувань.

Досліджено зміст та значення транспортної інфраструктури в системі індустрії туризму. Транспортна інфраструктура є критичним елементом у ланцюжку розвитку туристичного підприємництва, визначаючи доступність регіонів та якість туристичних послуг. Вона не тільки спрощує переміщення туристів, але й стимулює економічне зростання, сприяючи розширенню туристичних мереж та покращенню туристичного досвіду. Ефективна транспортна інфраструктура забезпечує основу для сталого розвитку туризму, підвищуючи конкурентоспроможність туристичних напрямків та збільшуючи обсяги внутрішнього та міжнародного туристичного потоку, що є необхідним для процвітання туристичного підприємництва.

Визначено інструменти розвитку транспортної інфраструктури регіону, що сприятиме розвитку туристичного підприємництва та загальному економічному зростанню. До таких інструментів віднесено: модернізація дорожньої інфраструктури; розвиток залізничних сполучень; розширення аеропортових мереж; оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску; розвиток громадського транспорту; інтеграція різних видів транспорту; екологічні транспортні рішення; підтримка пішохідного та велосипедного туризму; цифровізація транспортних послуг; покращення інформаційного забезпечення

Ключові слова: транспортна інфраструктура, сталий розвиток, туристичне підприємництво, туризм.

ANNOTATION

Abstract Milinchuk V.O. The influence of transport infrastructure on tourism entrepreneurship of Ukraine. – On the rights of the manuscript. Qualification work of the second (master's) level, educational and professional program «Tourism», specialty 242 Tourism, fields of knowledge 24 Field of service – Lutsk National Technical University, department of tourism and hotel and restaurant business. – Lutsk, 2023. – 58 p., a list of sources with 50 titles.

The content and significance of transport infrastructure in the system of the tourism industry have been studied. Transport infrastructure is a critical element in the chain of tourism business development, determining the accessibility of regions and the quality of tourist services. It not only facilitates the movement of tourists, but also stimulates economic growth, contributing to the expansion of tourism networks and improving the tourist experience. Effective transport infrastructure provides the basis for sustainable tourism development, increasing the competitiveness of tourist destinations and increasing the volume of domestic and international tourist flow, which is necessary for the prosperity of the tourism business.

The tools for the development of the transport infrastructure of the region have been determined, which will contribute to the development of tourism entrepreneurship and general economic growth. These tools include: modernization of road infrastructure; development of railway connections; expansion of airport networks; optimization of border checkpoints; development of public transport; integration of different types of transport; ecological transport solutions; support for hiking and cycling tourism; digitization of transport services; improvement of information support

Keywords: transport infrastructure, sustainable development, tourist entrepreneurship, tourism.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СИСТЕМІ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ	10
1.1. Зміст та значення транспортної інфраструктури в розвитку туристичного підприємництва	10
1.2. Фактори впливу на транспортну інфраструктуру регіонів, як ключового аспекту розвитку туристичного підприємництва	18
1.3. Міжнародний досвід розвитку транспортної інфраструктури та його впливу на туристичне підприємництво	22
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ТУРИСТИЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО УКРАЇНИ	26
2.1. Аналіз сучасного стану транспортної інфраструктури України	26
2.2. Аналіз транспортної мережі прикордонних областей України, як фактору впливу на туристичне підприємництво	31
2.3. Аналіз транскордонної транспортної мережі Волинської області, як фактору впливу на туристичне підприємництво	37
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ЯК ФАКТОРУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	42
3.1. Інструменти удосконалення транспортної інфраструктури регіону	42
3.2. Покращення транспортної інфраструктури Волинської області, як фактору розвитку туристичного підприємництва	46
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53

ВСТУП

Актуальність теми. Транспортна інфраструктура є життєво важливою складовою для розвитку туризму та туристичного підприємництва в будь-якій країні, зокрема в Україні. Якісна та ефективна транспортна мережа не тільки спрощує доступ до туристичних місць, але й значно підвищує привабливість країни для міжнародних туристів. В Україні, країні з багатою історією, культурною спадщиною та природними ландшафтами, розвиток транспортної інфраструктури відіграє ключову роль у розширенні туристичних можливостей.

Авіаційний, залізничний, автомобільний та водний види транспорту утворюють складну мережу, яка забезпечує мобільність та доступність різних регіонів країни. Міжнародні аеропорти, такі як Бориспіль, Львів чи Одеса, є важливими вузлами, що сприяють прямому з'єднанню України з різними куточками світу та після перемоги України будуть перевозити значну кількість зовнішніх туристів. Залізничні маршрути, особливо швидкісні потяги, забезпечують зручне та ефективне переміщення в межах країни, відкриваючи доступ до віддалених туристичних центрів.

На додаток, розвиток автомобільних шляхів та морських портів значно розширює можливості для різноманітних форм туризму. Якісні автошляхи дозволяють туристам самостійно досліджувати країну, забезпечуючи доступ до менш відомих, але не менш чарівних місць. Водний транспорт, в свою чергу, відкриває двері для розвитку яхтового та круїзного туризму, особливо в Чорноморському регіоні, який нажалі через військове вторгнення росії, сьогодні є непридатним для застосування в індустрії туризму. Таким чином, транспортна інфраструктура України не лише відіграє роль в логістиці, але й стає каталізатором для зростання туристичного підприємництва, та після перемоги України буде важливим чинником розвитку туристичних територій.

У контексті досліджень впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво в Україні, значний внесок зробили такі українські вчені, як Олена Іванова, знаний фахівець у галузі розвитку туризму, проводила

дослідження впливу транспортної доступності на розвиток туристичних регіонів України, особливо з акцентом на важливості розвитку залізничної мережі; Микола Жуков, експерт у сфері міського планування та інфраструктури, зосередив свої дослідження на взаємодії між міським транспортом та туризмом, особливо в контексті великих міст, таких як Київ та Львів. Їхні роботи глибоко аналізують, як модернізація та розвиток транспортної інфраструктури можуть стимулювати місцеву економіку та підвищити привабливість України як туристичного напрямку. Однак, питання щодо впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України в сучасних умовах, залишаються невирішеними та потребують нагального вивчення.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є транспортна інфраструктура України та її роль в розвитку туристичного підприємництва.

Предметом дослідження роботи магістра є теоретичні та практичні засади визначення впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України.

Мета і завдання дослідження полягає у пошуку найефективніших напрямів розвитку транспортної інфраструктури та визначення її впливу на туристичне підприємництво України з метою підвищення конкурентоздатності індустрії туризму туристичних територій та сталого розвитку туризму на них.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішено *такі завдання*:

- визначення змісту та значення транспортної інфраструктури в системі індустрії туризму;
- дослідження фактори впливу на стан та розвиток транспортної інфраструктури;
- аналіз впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України;
- визначено інструменти розвитку транспортної інфраструктури регіону.

Методи дослідження. Для дослідження впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво використано різноманітні

методи. Ключовими серед яких є кількісний аналіз, який включає збір та аналіз статистичних даних про туристичні потоки та транспортні засоби, а також відгуків туристів та підприємців у туристичній сфері для оцінки їх сприйняття транспортних послуг. Крім того, важливою є якісна оцінка, яка включає в себе аналіз впливу інфраструктурних проектів на розвиток туризму через вивчення порівняльних досліджень. Також використовуються методи геопросторового аналізу для визначення зручності та доступності різних туристичних об'єктів. Ці методи дозволяють отримати багатогранне розуміння впливу транспортної інфраструктури на туризм, виявити проблемні зони та спланувати стратегії їх вдосконалення.

Інформаційною базою дослідження впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України є комплексні дані, що включають статистичні відомості про пасажиропотоки та транспортні засоби, звіти про розвиток інфраструктури, а також аналізи ринкових тенденцій у туризмі. Ця база охоплює офіційні дані від урядових та місцевих органів, таких як Міністерство інфраструктури України, а також міжнародні джерела інформації. Крім того, важливим компонентом є дослідження та публікації вчених, що аналізують розвиток туристичної галузі, а також опитування та інтерв'ю з представниками туристичного бізнесу, експертами та місцевим населенням. Також велике значення мають геопросторові дані та картографічні матеріали, що відображають транспортну мережу та туристичні об'єкти, які допомагають визначити ключові точки зростання та проблемні зони в інфраструктурі. Усе це разом складає багатогранну інформаційну основу, яка необхідна для глибокого та всебічного аналізу взаємодії між транспортною інфраструктурою та туристичним бізнесом в Україні.

Новизна дослідження. На основі ґрунтовних досліджень розвитку індустрії гостинності в частинні інфраструктурного забезпечення, визначено інструменти розвитку транспортної інфраструктури регіону, що сприятиме розвитку туристичного підприємництва та загальному економічному зростанню. До таких інструментів віднесено: модернізація дорожньої

інфраструктури; розвиток залізничних сполучень; розширення аеропортових мереж; оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску; розвиток громадського транспорту; інтеграція різних видів транспорту; екологічні транспортні рішення; підтримка пішохідного та велосипедного туризму; цифровізація транспортних послуг; покращення інформаційного забезпечення.

Практичне значення отриманих результатів дослідження є важливим, оскільки надають ключові напрямки для розвитку та оптимізації цієї галузі. Результати дослідження допомагають органам влади ідентифікувати важливих транспортних вузлів та маршрутів, які потребують удосконалення або розширення для підтримки туристичного потоку. Також, результати досліджень надають бізнесу важливу інформацію для розробки туристичних продуктів та послуг, які відповідають потребам туристів і враховують особливості транспортної інфраструктури. Крім того, дослідження сприяють кращому взаєморозумінню між туристичним сектором та транспортною інфраструктурою, що є критичним для формування ефективних маркетингових стратегій і політик розвитку туризму на національному та регіональному рівнях.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки та результати дослідження апробовані та опубліковані у вигляді статті у Студентському науковому віснику ЛНТУ, серія технічні науки (Луцьк, 2023 р.).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів та висновків; містить 58 сторінок тексту, 3 рисунки, 14 таблиць. Список джерел включає 50 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В СИСТЕМІ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

1.1. Зміст та значення транспортної інфраструктури в розвитку туристичного підприємництва

Транспортна інфраструктура відіграє критичну роль у розвитку туристичного підприємництва, служачи як основа для ефективного та зручного переміщення туристів. Вона охоплює різноманітні засоби пересування - від авіаційного, залізничного, автомобільного до водного транспорту, кожен з яких вносить свій вклад у загальну доступність та привабливість туристичних напрямків. У контексті сучасного туризму, транспортна інфраструктура не просто полегшує переміщення, але й стає частиною загального туристичного досвіду [14]. Якість та ефективність транспортних засобів істотно впливають на задоволеність туристів та їхнє бажання відвідувати певні місця.

Зростання туристичного підприємництва тісно пов'язане з розвитком транспортної інфраструктури. Наприклад, розширення авіаційних маршрутів та покращення аеропортів сприяють збільшенню міжнародного туристичного потоку, тоді як ефективна залізнична та автомобільна мережа полегшує доступ до внутрішніх туристичних ресурсів. Таким чином, інвестиції у транспортну інфраструктуру ведуть до покращення туристичних послуг, створення нових маршрутів та підвищення загальної привабливості країни для туристів.

Крім того, розвиток транспортної інфраструктури несе в собі важливе соціальне та економічне значення. Воно сприяє не тільки зростанню туристичного сектору, але й позитивно впливає на місцеву економіку, створюючи нові робочі місця та підвищуючи якість життя місцевого населення [36]. Так, інтеграція транспортної інфраструктури із стратегічним плануванням у туризмі є ключовим фактором у досягненні сталого та взаємопов'язаного розвитку цих двох сфер.

Вплив транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво в Україні є значним. Транспортна інфраструктура включає в себе різні види транспорту, такі як авіаційний, залізничний, автомобільний та водний транспорт, а також важливі транспортні вузли, такі як аеропорти, вокзали, автостанції та порти. Ці елементи відіграють ключову роль у розвитку туризму, оскільки забезпечують доступність та зручність пересування туристів до та всередині країни [41]. Транспортна інфраструктура в туризмі до 24 лютого 2022 року була представлена такими видами:

- *авіаційний транспорт* (міжнародні аеропорти, такі як Бориспіль, Львів, Одеса, є воротами для іноземних туристів). Розвиток авіасполучень, введення нових маршрутів та збільшення кількості рейсів сприяє зростанню туристичного потоку;

- *залізничний транспорт* (Укрзалізниця пропонує широку мережу маршрутів, які з'єднують майже всі великі міста та туристичні центри). Швидкісні поїзди, такі як Інтерсіті, забезпечують зручні та ефективні засоби переміщення в межах країни;

- *автомобільний транспорт* (розвиток дорожньої інфраструктури, зокрема будівництво нових автошляхів та ремонт існуючих, сприяє підвищенню доступності туристичних об'єктів). Автомобільні маршрути є зручними для індивідуальних та групових турів;

- *водний транспорт* (порти, такі як в Одесі чи Ялті, відкривають можливості для круїзного та яхтового туризму, що є привабливим для іноземних туристів).

Усі ці елементи транспортної інфраструктури взаємодіють, створюючи синергію, яка сприяє розвитку туристичного підприємництва в Україні. Вони не тільки забезпечують логістичну підтримку, але й впливають на формування позитивного іміджу країни, як привабливого туристичного напрямку.

Транспортна інфраструктура займає центральне місце у структурі туристичного потенціалу країни, виступаючи як основний фактор, що визначає доступність та зручність відвідування туристичних місць (рис. 1.1).

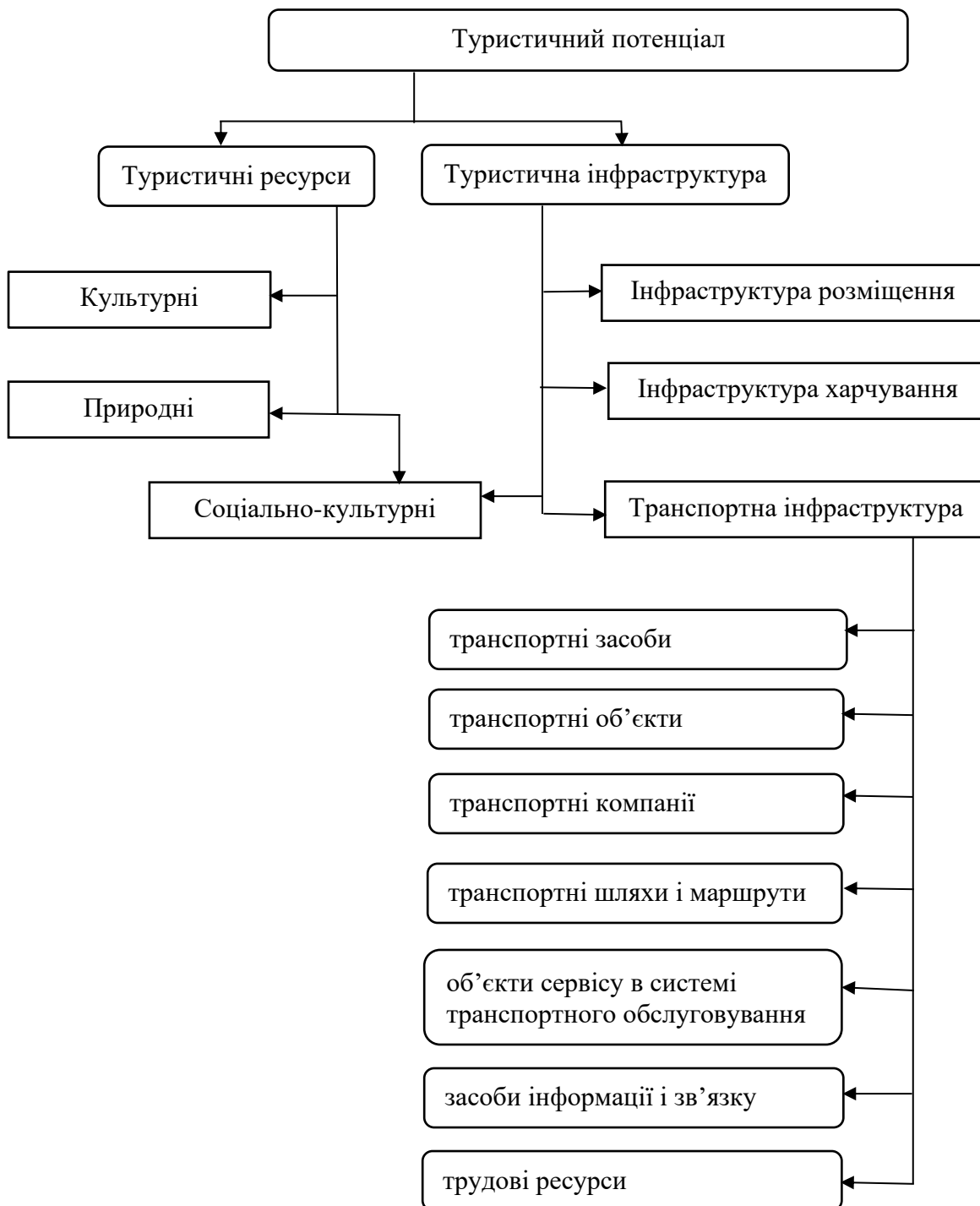

Рис. 1.1. Місце транспортної інфраструктури в структурі туристичного потенціалу

Транспортна інфраструктура формує кістяк, на якому базується туристична привабливість регіону, включаючи легкість доїзду до основних туристичних вузлів, можливість швидкого та комфортного переміщення між різними пунктами цікавості та доступ до віддалених або маловідомих місць.

Ефективна транспортна інфраструктура не лише підвищує загальну конкурентоспроможність туристичного напрямку, але й забезпечує позитивний досвід подорожей для туристів, сприяючи повторним візитам та підвищенню репутації регіону як привабливого туристичного місця [23]. Таким чином, транспортна інфраструктура є ключовим елементом у реалізації туристичного потенціалу країни, впливаючи на всі аспекти туристичної індустрії від маркетингу та планування до задоволення кінцевих користувачів – туристів

Представлена структура туристичного потенціалу, відображає значення транспортної інфраструктури в її розвитку. Туристичний потенціал розділено на дві основні складові: туристичні ресурси та туристичну інфраструктуру. Туристичні ресурси поділено на культурні, природні та соціально-культурні, що включають історичні пам'ятки, природні ландшафти та культурні особливості регіону, які приваблюють відвідувачів.

Туристична інфраструктура поділена на інфраструктуру розміщення, інфраструктуру харчування та транспортну інфраструктуру. Транспортна інфраструктура, у свою чергу, включає транспортні засоби, транспортні об'єкти, транспортні компанії, а також транспортні шляхи і маршрути. Ця категорія також охоплює об'єкти сервісу в системі транспортного обслуговування та засоби інформації і зв'язку, які включають інформаційне забезпечення туристів та системи бронювання та квитків [6]. Також зазначено груповий ресурс як складову транспортної інфраструктури, що може відноситися до транспортних засобів, які орієнтовані на групові подорожі, наприклад автобуси для екскурсій чи групові відділення на залізничних та авіаційних перевезеннях.

Ця схема ілюструє, як транспортна інфраструктура інтегрується у ширший контекст туристичної пропозиції країни, впливаючи на здатність регіону задовольняти потреби туристів та надавати їм якісний сервіс.

Класифікація транспортної інфраструктури в туризмі відіграє фундаментальну роль, оскільки вона дозволяє систематизувати та оптимізувати використання транспортних ресурсів для забезпечення потреб туристів (рис.1.2).

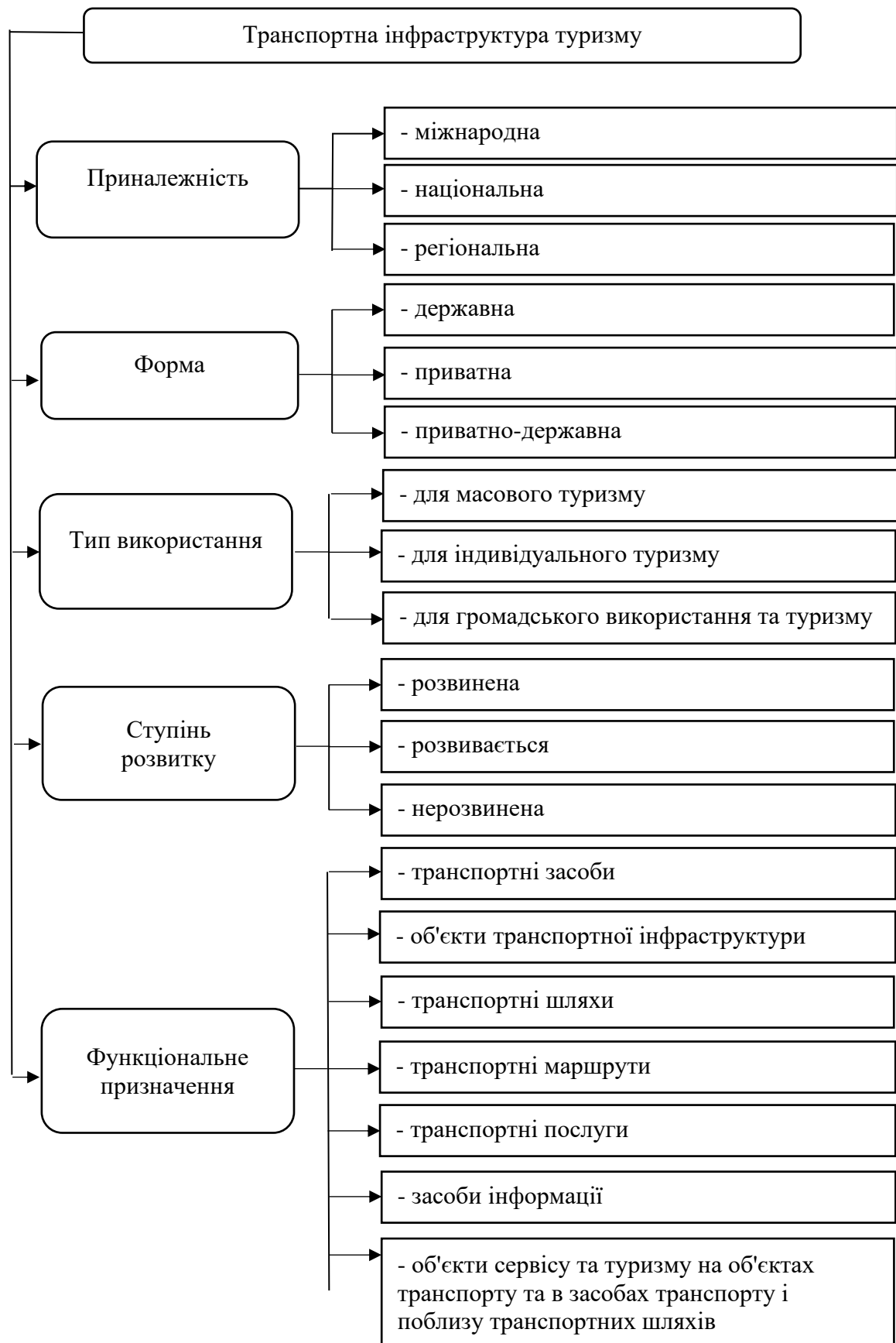

Рис. 1.2. Класифікація транспортної інфраструктури туризму

Класифікація транспортної інфраструктури туризму структурована за основними категоріями. Приналежність охоплює міжнародну, національну, та регіональну інфраструктуру. Це вказує на географічний рівень та охоплення, на якому транспортна інфраструктура використовується для туризму. Форма включає державну, приватну та приватно-державну власність або управління. Це визначає, хто володіє або керує транспортними засобами та інфраструктурою, і може впливати на доступність та якість послуг. Тип використання розрізняє транспорт для масового туризму, для індивідуального туризму та для громадського використання та туризму. Це розділення допомагає визначити, як різні транспортні засоби та маршрути адаптуються до різних туристичних потреб. Ступінь розвитку диференціює транспортну інфраструктуру як розвинену, розвивається та нерозвинену [48]. Це критично для планування інвестицій та вдосконалення інфраструктури. Функціональне призначення ділиться на транспортні засоби, об'єкти транспортної інфраструктури, транспортні шляхи, маршрути, послуги, засоби інформації та об'єкти сервісу та туризму на об'єктах транспорту та в засобах транспорту і поблизу транспортних шляхів. Це визначає конкретні елементи, які є необхідними для функціонування туристичної інфраструктури і її здатності задовольняти туристичні потреби.

Ця класифікація підкреслює складність та багатогранність транспортної інфраструктури в туризмі, що є фундаментальною для розуміння та управління її роллю в розвитку туристичної індустрії. Чітке розуміння різних типів транспортних засобів, об'єктів, компаній, а також маршрутів і сервісів, що пропонуються, є вирішальним для розробки ефективних туристичних продуктів. Класифікація допомагає туристичним операторам та місцевій владі аналізувати існуючі транспортні можливості, планувати нові інвестиції, а також поліпшувати якість та доступність транспортних послуг [21]. Вона сприяє кращій координації між різними учасниками туристичної індустрії, підвищенню безпеки подорожей та забезпеченню сталого розвитку туристичної

галузі, що, в свою чергу, впливає на загальну привабливість регіону як туристичного напрямку.

Класифікація транспортної інфраструктури є ключовим елементом у розумінні та управлінні туристичною галуззю. Вона дає змогу чітко ідентифікувати різні типи та рівні транспортних послуг, що є необхідними для задоволення потреб різних категорій туристів, від міжнародних мандрівників до внутрішніх відвідувачів [18]. Розуміння відмінностей між державними, приватними та спільними формами власності допомагає у визначенні ролі уряду та приватного сектору в розвитку та утриманні транспортної інфраструктури, а також у моделюванні партнерських відносин для покращення туристичного сервісу.

Ступінь розвитку транспортної інфраструктури вказує на існуючі можливості та недоліки, які можуть впливати на туристичні потоки та загальний досвід туристів. Поділ на розвинені, ті розвиваються та нерозвинені категорії дозволяє планувальникам та інвесторам визначати пріоритетні напрямки для інвестицій та модернізації, що сприяє підвищенню якості туристичних послуг та підсилює конкурентоспроможність туристичної дестинації.

Таким чином, транспортна інфраструктура є критичним елементом у ланцюжку розвитку туристичного підприємництва, визначаючи доступність регіонів та якість туристичних послуг. Вона не тільки спрощує переміщення туристів, але й стимулює економічне зростання, сприяючи розширенню туристичних мереж та покращенню туристичного досвіду. Ефективна транспортна інфраструктура забезпечує основу для сталого розвитку туризму, підвищуючи конкурентоспроможність туристичних напрямків та збільшуючи обсяги внутрішнього та міжнародного туристичного потоку, що є необхідним для процвітання туристичного підприємництва.

1.2. Фактори впливу на транспортну інфраструктуру регіонів, як ключового аспекту розвитку туристичного підприємництва

Транспортна інфраструктура регіонів відіграє вирішальну роль у розвитку туристичного підприємництва, оскільки вона безпосередньо впливає на доступність та привабливість туристичних напрямків. Наявність якісних доріг, аеропортів, залізниць та інших транспортних засобів є критичним фактором, що визначає здатність регіону залучати відвідувачів та розвивати туристичний бізнес. Не лише фізичний стан інфраструктури має значення, а й ефективність логістичних служб, гнучкість транспортних систем та інтеграція різних видів транспорту, які разом формують основу для сталого туристичного середовища.

Фактори, що впливають на транспортну інфраструктуру, включають урядові політики, економічні умови, технологічні інновації та соціокультурні аспекти. Уряди можуть впливати на розвиток транспортної інфраструктури через інвестиції в нові проекти або модернізацію існуючих мереж, а також через регулювання та стимулювання приватних інвестицій. Економічні умови, включаючи рівень ВВП, доступність фінансування та стан державних фінансів, також істотно впливають на здатність регіону покращувати транспортну інфраструктуру [37]. Технологічний прогрес дозволяє впроваджувати новітні рішення, які можуть підвищити ефективність та безпеку транспорту, в той час як соціокультурні фактори, такі як попит на екологічно чистий транспорт, можуть спонукати до інновацій у цій сфері.

Інтеграція транспортної інфраструктури з туристичною пропозицією регіону є ключовим аспектом для створення конкурентного туристичного напрямку. Ефективні транспортні зв'язки не тільки полегшують доступ до основних туристичних атракцій, але й відкривають можливості для розвитку нових туристичних продуктів, таких як тематичні тури або еко-туризм [10]. Таким чином, розвиток транспортної інфраструктури в регіонах є стратегічним

фактором, який впливає на всю туристичну екосистему, від маркетингу та продажу туристичних послуг до задоволення кінцевих потреб клієнтів.

Фактор	Опис фактору
Економічні умови	ВВП країни, рівень інфляції, доступність фінансування, стан державного бюджету.
Урядове регулювання	Законодавчі акти, податкова політика, норми щодо безпеки та експлуатації.
Технологічний розвиток	Новітні технології у транспортному секторі, інновації в логістиці та управлінні.
Соціокультурні зміни	Зміни у способі життя, відношення до подорожей, культурні та соціальні переваги.
Екологічні ініціативи	Стимули до використання екологічних транспортних засобів, норми щодо викидів.
Глобальна інтеграція	Міжнародні угоди, європейська інтеграція, стандартизація.
Інвестиції у інфраструктуру	Державні та приватні інвестиції у розвиток транспортної мережі.
Попит на туристичні послуги	Зростаючі вимоги туристів до якості та різноманітності транспортних послуг.
Стан транспортної безпеки	Міри забезпечення безпеки на транспорті, контроль за дотриманням правил.
Демографічні зміни	Зміни в віковій структурі населення, міграційні тенденції.

Ці фактори взаємодіють між собою, формуючи транспортну інфраструктуру регіону, яка впливає на здатність приваблювати та задовольняти потреби туристів, а отже, і на загальний розвиток туристичного підприємництва. Кожен фактор має свій унікальний вплив на розвиток туристичного підприємництва, і разом вони складають багатоаспектний погляд на цю взаємодію. Економічні умови демонструють загальний економічний стан країни або регіону, такий як валовий внутрішній продукт, інфляція, і доступність фінансування, який впливає на інвестиційну здатність у транспортну інфраструктуру [33]. Урядове регулювання стосується політик та законодавчих актів, що регулюють розвиток та управління транспортною інфраструктурою, включаючи стандарти безпеки та експлуатації. Технологічний розвиток вказує на вплив інновацій та нових технологій в транспортному секторі на ефективність та сучасність транспортної інфраструктури. Соціокультурні зміни відображають вплив змін у ставленні до подорожей, способі життя, та культурних тенденцій на попит та використання транспорту. Екологічні ініціативи представляють стратегії та норми, спрямовані на зменшення впливу транспорту на довкілля та просування сталого

розвитку. Глобальна інтеграція описує процес інтеграції регіональних транспортних мереж з міжнародними системами та стандартами. Інвестиції у інфраструктуру включають фінансові вливання від уряду та приватного сектору для поліпшення існуючої транспортної мережі. Попит на туристичні послуги вказує на зростання або зміну вимог туристів до транспортних послуг. Стан транспортної безпеки відноситься до заходів, що забезпечують безпеку пасажирів та транспортних засобів [9]. Демографічні зміни показує, як вікова структура населення та міграція впливають на транспортні потреби та попит.

Кожен з цих факторів в таблиці супроводжується детальним описом, що дає можливість зрозуміти, як саме вони можуть впливати на транспортну інфраструктуру і, відповідно, на туристичне підприємництво в регіоні.

Аналіз сучасного стану транспортної інфраструктури України виявляє ряд ключових аспектів та викликів, з якими країна стикається на шляху свого розвитку. Україна, маючи стратегічне географічне положення та значний туристичний потенціал, вимагає розвиненої та ефективною транспортної інфраструктури для стимулювання економічного зростання та приваблення іноземних інвестицій [26]. Однак, через різні економічні та політичні чинники, транспортна система країни часто виявляється недостатньо адаптованою до сучасних вимог і потреб.

У сфері автомобільного транспорту, Україна має обширну мережу доріг, однак значна їх частина потребує ремонту та модернізації. Проблеми, такі як недостатнє фінансування, відсутність ефективного планування та корупція, ускладнюють процес оновлення дорожньої інфраструктури. На додаток, розвиток міського громадського транспорту, особливо у великих містах, залишається важливим завданням, що вимагає уваги.

Залізничний транспорт в Україні, будучи одним з основних засобів переміщення в країні, також виявляє недоліки, пов'язані зі старінням рухомого складу та зносом колій. Незважаючи на наявність широкої мережі залізниць, їхня ефективність та комфорт залишають бажати кращого. Також, питання повітряного та водного транспорту потребує подальшого розвитку та

модернізації, щоб повноцінно використовувати їх потенціал у сфері туризму та міжнародної торгівлі [42]. В цілому, сучасний стан транспортної інфраструктури України вимагає значних зусиль та інвестицій для її покращення та адаптації до сучасних вимог.

Фактори, що впливають на транспортну інфраструктуру регіонів, мають визначальне значення для розвитку туристичного підприємництва. Від економічних умов та урядових регулювань до технологічного розвитку та соціокультурних змін – всі ці аспекти формують основу, на якій будується та вдосконалюється транспортна система регіону. Екологічні ініціативи, глобальна інтеграція, інвестиції в інфраструктуру, зміни у попиті на туристичні послуги, стан транспортної безпеки та демографічні зміни – кожен з цих факторів вносить свій вклад у формування ефективної та привабливої туристичної інфраструктури, що є критично важливим для підтримки та зростання туристичного сектору [16].

Таким чином, взаємодія цих факторів створює складну, але водночас взаємопов'язану мережу, що визначає якість і доступність транспортної інфраструктури в регіоні. Важливо, що ефективна транспортна інфраструктура не лише полегшує доступ до туристичних місць, але й сприяє підвищенню загального досвіду подорожей, збільшуючи задоволеність туристів та спонукаючи до повторних візитів. Це, в свою чергу, стимулює розвиток місцевого бізнесу, створює нові робочі місця та сприяє економічному зростанню регіону. Враховуючи ці фактори, стає зрозумілим, що інвестиції та увага до розвитку транспортної інфраструктури є ключовими для сталого та успішного розвитку туристичного сектору.

1.3. Міжнародний досвід розвитку транспортної інфраструктури та його впливу на туристичне підприємництво

Міжнародний досвід у дослідженні впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво виявляє глибокий зв'язок між доступністю та якістю транспорту і зростанням туристичної привабливості регіону. Численні дослідження, проведені в країнах з розвиненим туризмом, такими як Франція, Іспанія та США, підкреслюють, що інвестиції в транспортну інфраструктуру, зокрема у високошвидкісні залізниці, модернізацію аеропортів і розширення автомобільних доріг, сприяють значному збільшенню туристичних потоків [7]. Такі інвестиції не тільки покращують загальний досвід подорожей, але й сприяють розподілу туристичних потоків, зменшуючи тиск на переповнені туристичні центри.

Країни Азії, зокрема Японія та Китай, демонструють важливість інтеграції технологій у транспортну інфраструктуру, з використанням інноваційних рішень для підвищення ефективності та екологічної стійкості. Програми розумних міст, такі як ті, що запроваджуються в Сінгапурі, включають розробку інтелектуальних транспортних систем, що надають туристам у реальному часі дані про рух транспорту, час очікування та найоптимальніші маршрути [37]. Це не тільки поліпшує туристичний досвід, але й сприяє сталому розвитку туризму, зменшуючи вуглецевий слід та оптимізуючи використання ресурсів.

У країнах з перехідною економікою, таких як Україна, дослідження показують, що модернізація транспортної інфраструктури може стати потужним стимулом для туристичного сектору, сприяючи економічному зростанню та розвитку регіонального туризму. Підвищення доступності віддалених туристичних об'єктів і культурних пам'яток через поліпшення доріг та громадського транспорту дозволяє розширити туристичну пропозицію та привернути нові цільові аудиторії. Таким чином, глобальний досвід підкреслює невід'ємну роль транспортної інфраструктури в створенні та підтримці здорового та динамічного туристичного середовища.

Характеристика транспортної інфраструктури в сусідніх країнах ЄС (Польщі, Словаччині, Угорщині, Румунії) та Україні у 2021 році представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Характеристика транспортної інфраструктури
в сусідніх країнах ЄС та України у 2021 р.

Параметри	Польща	Словаччина	Угорщина	Румунія	Україна
Довжина доріг, км	429816	44746	214650	85268	161800
у тому числі: з <i>твердим покриттям</i> , км	315513	38085	79578,4	68551	158400
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	978	777	855	288	262
Довжина автомагістралей, км	1761	849	1859,5	931	15
Довжина залізничних колій, км	19287	3626	7889	10764	19787
<i>з них електрифікованих</i> , км	12101	1585	3221	4035	9319
Щільність залізничних колій, км на 1 тис. км ² території	59,8	73,9	84,8	45,2	32,8
Довжина внутрішніх водних шляхів, км**	3768	172	1860	2763	1900*
Довжина внутрішніх водних каналів, км***	333,7	39	173	182	n/a

Джерело: Євростат, Статистика Польщі, Державна служба статистики України.

Примітки: * Експлуатаційна довжина річкових судноплавних шляхів,

** - дані за 2020 р. для країн ЄС,

*** - дані за 2019 р. для країн ЄС,

n/a – дані відсутні.

В країнах Європейського Союзу, таких як Польща, Словаччина, Угорщина, та Румунія, а також в Україні, транспортна інфраструктура у 2021 році демонструвала різні ступені розвитку та інтеграції з європейськими транспортними мережами. У Польщі спостерігалась активна модернізація залізничної інфраструктури, розширення автомобільних доріг та модернізація аеропортів, зокрема Варшавського міжнародного аеропорту імені Фредеріка Шопена, що підвищувало якість мобільності та зручності транспортних послуг. Словаччина та Угорщина продовжували інтеграцію своєї транспортної мережі з європейськими коридорами, акцентуючи на розвитку швидкісних залізничних з'єднань та поліпшенні транскордонних дорожніх шляхів.

Румунія, хоча й мала прогрес у розвитку інфраструктури, все ще стикалася з викликами, пов'язаними з модернізацією своїх транспортних мереж, особливо у віддалених регіонах, де доступ до туристичних об'єктів часто був обмеженим [4]. Однак інвестиції у великі транспортні проекти, включаючи розбудову автострад, продовжувалися, спрямовані на покращення зв'язків з рештою Європи та підвищення туристичної привабливості країни.

Україна, не будучи членом ЄС, але маючи амбіції щодо інтеграції з європейськими стандартами, у 2021 році також вживала кроків до модернізації своєї транспортної інфраструктури. Відбувалася поступова реконструкція та модернізація дорожньої мережі, зокрема на кордоні з європейськими країнами, а також оновлення залізничного рухомого складу та покращення аеропортів. При цьому, Україна стикалася з певними економічними та логістичними складнощами, які уповільнювали процес оновлення інфраструктури на всій території країни.

Міжнародний досвід розвитку транспортної інфраструктури вказує на тісний зв'язок між якісними транспортними засобами та успішним розвитком туристичного підприємництва. В країнах, таких як Японія та Франція, інвестиції в швидкісні залізниці та ефективні аеропортні хаби значно спростили міжнародне та внутрішнє подорожування, зробивши туристичні місця більш доступними та залучаючи широку аудиторію [45]. Це, в свою чергу, сприяло розширенню туристичного бізнесу, від готельної індустрії до ринку екскурсійних послуг, оскільки відвідувачі мали можливість легше планувати та здійснювати подорожі.

Країни з розвинутою транспортною мережею, такі як Німеччина та Нідерланди, також демонструють, як інтегрована та багатомодальна транспортна система може сприяти туристичному росту. Інтеграція залізничного, автомобільного та велосипедного транспорту забезпечила широкий спектр опцій для туристів, дозволяючи їм насолоджуватися гнучкістю та комфортом при плануванні маршрутів. В результаті такої інтеграції виникають нові туристичні продукти, наприклад, «зелені» тури, які пропонують подорожі з мінімальним вуглецевим слідом, відповідаючи зростаючому попиту на сталий туризм.

На контрасті країни, що розвиваються, зокрема в Африці та деякі регіони Азії, стикаються з викликами пов'язаними з недостатньою транспортною інфраструктурою, що стримує туристичний розвиток. Проте, навіть помірні інвестиції в покращення доріг, підвищення безпеки та надійності транспортних засобів можуть мати значний позитивний вплив, відкриваючи доступ до туристичних ресурсів та сприяючи місцевому підприємництву [17]. Таким чином, глобальний досвід підкреслює важливість розвитку транспортної інфраструктури як каталізатора туристичного зростання та підприємництва

Таким чином, 2021 році країни Європейського Союзу, зокрема Польща, Словаччина, Угорщина та Румунія, демонстрували значний прогрес у розвитку транспортної інфраструктури, інвестуючи в модернізацію та розширення своїх транспортних мереж. Ці зусилля сприяли не тільки поліпшенню мобільності та зручності подорожей для місцевих та іноземних туристів, але й забезпечили подальшу інтеграцію з європейськими транспортними коридорами, підвищуючи загальну привабливість цих країн як туристичних напрямків [21]. Водночас, Україна, прагнучи до відповідності європейським стандартам, також здійснила певні кроки до вдосконалення своєї транспортної системи, хоча і зіткнулася з викликами, що стосуються фінансування та швидкості реалізації проектів. Це підкреслює, що незважаючи на різницю в рівнях розвитку, транспортна інфраструктура залишається фундаментальним фактором для стимулювання туризму та туристичного підприємництва в регіоні.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ТУРИСТИЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану транспортної інфраструктури України

Аналіз сучасного стану транспортної інфраструктури України виявляє ряд ключових аспектів та викликів, з якими країна стикається на шляху свого розвитку. Україна, маючи стратегічне географічне положення та значний туристичний потенціал, вимагає розвиненої та ефективною транспортної інфраструктури для стимулювання економічного зростання та приваблення іноземних інвестицій. Однак, через різні економічні та політичні чинники, транспортна система країни часто виявляється недостатньо адаптованою до сучасних вимог і потреб.

У сфері автомобільного транспорту, Україна має обширну мережу доріг, однак значна їх частина потребує ремонту та модернізації. Проблеми, такі як недостатнє фінансування, відсутність ефективного планування та корупція, ускладнюють процес оновлення дорожньої інфраструктури. На додаток, розвиток міського громадського транспорту, особливо у великих містах, залишається важливим завданням, що вимагає уваги.

Залізничний транспорт в Україні, будучи одним з основних засобів переміщення в країні, також виявляє недоліки, пов'язані зі старінням рухомого складу та зносом колій. Незважаючи на наявність широкої мережі залізниць, їхня ефективність та комфорт залишають бажати кращого. Також, питання повітряного та водного транспорту потребує подальшого розвитку та модернізації, щоб повноцінно використовувати їх потенціал у сфері туризму та міжнародної торгівлі [18]. В цілому, сучасний стан транспортної інфраструктури України вимагає значних зусиль та інвестицій для її покращення та адаптації до сучасних вимог.

Розглянемо індекс глобальної конкурентоспроможності за компонентом «Інфраструктура» та визначимо щорічний рейтинг, який вимірює здатність країн підтримувати сталі темпи економічного зростання на довгострокову перспективу в розрізі інфраструктури. Компонент «Інфраструктура» в Індексі оцінює якість та розвиток транспортної інфраструктури країни. Рейтинг

України за компонентом «Інфраструктура» Індексу глобальної конкурентоспроможності представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Рейтинг України за компонентом «Інфраструктура»
Індексу глобальної конкурентоспроможності

Складові	The Global Competitiveness Report 2013-2014		The Global Competitiveness Report 2017-2018	
	Значення	Рейтинг (позиція) зі 148	Значення	Рейтинг (позиція) зі 137
Якість інфраструктури загалом	4,4	70	3,6	88
Якість доріг	2,1	144	2,4	130
Якість залізничної інфраструктури	4,5	25	3,9	37
Якість інфраструктури у портах	3,7	94	3,5	93
Якість інфраструктури для авіаційного транспорту	3,8	105	4,0	92

Джерело: за даними The Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports>

Показники рейтингу у цій категорії свідчить про недостатність розвитку транспортної інфраструктури, яка є фундаментальною для економічного зростання та привабливості для бізнесу та туризму. Рейтинг України за цим компонентом відображає стан інфраструктури в країні та її потенціал для подальшого розвитку у цьому напрямку. Зауважимо, що після повномасштабного вторгнення росії в Україну стан транспортної інфраструктури в багатьох регіонах є критичним. Основною небезпекою є руйнування та замінування територій, в тому числі й транспортної інфраструктури.

Проведемо оцінка та рейтинги України і сусідніх з нею країн ЄС за складовими транспортної інфраструктури на основі доступних даних (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Рейтинги України і сусідніх з нею країн ЄС за складовими транспортної інфраструктури

Складові	Україна		Польща		Словаччина		Угорщина		Румунія		Молдова	
	Значення	Рейтинг (позиція)	Значення	Рейтинг (позиція)	Значення	Рейтинг (позиція)	Значення	Рейтинг (позиція)	Значення	Рейтинг (позиція)	Значення	Рейтинг (позиція)
З'єднуваність доріг (оцінка 0-100 найкраща)	78,2	59	88,0	32	83,5	45	86,2	37	79,3	55	76,0	70
Якість дорожньої інфраструктури (оцінка 0-7 найкраща)	3,0	114	4,3	57	4,0	72	4,0	71	3,0	119	2,6	129
Щільність залізничних колій, км/1000 км ²	37,3	25	60,5	13	75,4	10	80,0	9	46,8	19	35,0	27
Ефективність залізничних сервісів (оцінка 0-7 найкраща)	4,2	34	3,9	45	4,0	39	3,8	46	2,8	76	3,0	69
Зв'язність аеропортів	68,844.5	53	4,8114,416.4	38	6,351.2	111	52,147.1	62	59,903.7	57	10,407.5	95
Якість авіа сервісів (оцінка 0-7 найкраща)	4,0	101	4,8	61	3,8	108	4,6	70	4,6	71	4,4	82
Лінійне (регулярне) судноплавство (оцінка 0-100 найкраща)	30,1	57	63,1	23	-	-	-	-	29,8	58	-	-
Ефективність сервісів у морських портах (оцінка 0-7 найкраща)	3,9	78	63,1	51	3,1	110	3,2	109	3,9	76	2,3	127

Джерело: за даними The Global Competitiveness Report. URL: <https://www.weforum.org/reports>

Примітка: оцінка 141 країни

Таким чином, до військового вторгнення росії в Україну, рейтинги держави та її сусідніх країн ЄС за складовими транспортної інфраструктури відображали важливість цього сектору у регіональному контексті. Україна займала невисокі позиції в цьому рейтингу. Наприклад за показником «Якість дорожньої інфраструктури», Україна займала 114 позицію, що вказує на потенціал для покращення та модернізації її транспортної системи. На відміну від України, Польща мала значно вищі рейтинги, як і Словаччина та Угорщина. Ці рейтинги відображають як рівень інвестицій, так і ефективність використання ресурсів у транспортному секторі кожної країни, що є критично важливим для підтримки туристичного потенціалу та економічного розвитку.

Важливим в туристичному відношенні є стан залізничної інфраструктури України, яка відіграє ключову роль у забезпеченні доступності та зручності пересування всередині країни, особливо для міжміських та регіональних подорожей. Залізниця є популярним вибором серед туристів, завдяки її відносно низьким вартостям та здатності забезпечити доступ до великої кількості туристичних місць, від великих міст до віддалених природних атракцій [38]. Незважаючи на широку мережу залізничних шляхів, існуючі виклики, такі як застарілий рухомий склад, необхідність модернізації колій та збільшення частоти та якості рейсів, вимагають уваги для підвищення загального рівня сервісу.

Розвиток швидкісних та комфортабельних залізничних рейсів може значно підвищити привабливість України як туристичного напрямку. Це не тільки забезпечить більш зручні умови для подорожей, але й відкриє нові можливості для розширення туристичних маршрутів та пропозицій. Крім того, інвестиції в цифровізацію та покращення системи бронювання квитків можуть значно покращити загальний досвід користувача, зробивши планування та здійснення подорожей більш простим і зручним.

В цілому, поліпшення стану залізничної інфраструктури України відіграє критичну роль у розвитку туристичної галузі. Це не тільки покращує доступність та комфорт подорожей, але й відображає загальну орієнтацію

країни на забезпечення високоякісних туристичних послуг, що є ключовим для залучення іноземних відвідувачів та розвитку внутрішнього туризму.

Дані щодо парку пасажирських локомотивів АТ «Укрзалізниця» представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Дані щодо парку пасажирських локомотивів АТ «Укрзалізниця»

Тип	Рід служби	Вид струму/тип передачі	2018	2019	2020	2021
Електровози	Пасажирський	Змінного струму	229	229	229	229
Електровози	Пасажирський	Постійного струму	252	252	252	252
Тепловози	Вантажо-пасажирський	З гідравлічною та механічною передачею	6	5	5	5
Тепловози	Вантажо-пасажирський	З електричною передачею	15	15	15	15
Тепловози	Маневровий	З гідравлічною та механічною передачею	11	11	11	11
Тепловози	Маневровий	З електричною передачею	1488	1488	1486	1481
Тепловози	Пасажирський	З електричною передачею	122	121	123	119

Джерело: Портал відкритих даних: <https://data.gov.ua/>

Таким чином, значення транспортної інфраструктури України, в тому числі й залізничної, в контексті туризму є визнання її як ключового фактору, що впливає на розвиток туристичної галузі в країні. Ефективна та сучасна залізнична мережа не тільки полегшує переміщення туристів, але й відкриває нові можливості для розвитку туризму, зокрема через покращення доступності віддалених і маловідомих місць. Модернізація рухомого складу, поліпшення якості сервісу, впровадження швидкісних потягів та цифровізація системи бронювання квитків можуть значно підсилити привабливість України як туристичного напрямку, підвищуючи комфорт та задоволення відвідувачів [27]. Таким чином, інвестиції в залізничну інфраструктуру є стратегічно важливими для стимулювання туристичної діяльності та сприяння економічному зростанню країни.

2.2. Аналіз транспортної мережі прикордонних областей України, як фактору впливу на туристичне підприємництво

Аналіз транспортної мережі прикордонних областей України відіграє ключову роль у розумінні її впливу на туристичне підприємництво. Ці регіони, що межують із країнами Європейського Союзу та Молдовою, мають унікальне географічне положення, яке відкриває значні можливості для транскордонного туризму та міжнародної торгівлі. Наявність ефективної транспортної інфраструктури у цих областях є вирішальною для забезпечення плавності та зручності перетину кордонів, приваблення іноземних туристів та розвитку місцевої економіки.

Сучасна транспортна мережа в прикордонних областях має включати якісні автомобільні дороги, залізничні сполучення та, у деяких випадках, річкові та морські порти. Це не тільки сприяє зручності та ефективності транспортних перевезень, але й відкриває нові можливості для розвитку туристичних продуктів, таких як культурні тури, екотуризм, гастрономічні маршрути та інші види активностей, що залучають відвідувачів [32]. Ефективна транспортна інфраструктура у прикордонних регіонах стає також каталізатором для міжнародного співробітництва та регіонального розвитку, що має значний вплив на загальне економічне зростання та розвиток туризму в Україні.

Транспортна мережа прикордонних областей України, що мають вихід до країн Європейського Союзу, характеризується кількома ключовими показниками, що визначають її ефективність та вплив на туристичне підприємництво. Основні показники транспортної мережі прикордонних областей України, що мають вихід до ЄС за 2013 р. та 2020 р. представлено в таблиці 2.4. Зазначені показники в сукупності визначають здатність транспортної мережі прикордонних областей України сприяти туристичному потоку та транскордонній економічній активності, відіграючи важливу роль у загальному розвитку туристичного підприємництва.

Таблиця 2.4

Показники транспортної мережі прикордонних областей України, що мають вихід до ЄС 2013 р. та 2020 р.

Показники	Україна		Регіони									
			Волинська		Львівська		Закарпатська		Івано-Франківська		Чернівецька	
	2013	2020	2013	2020	2013	2020	2013	2020	2013	2020	2013	2020
Довжина автомобільних доріг з твердим покриттям, тис. км	166,1	158,7	5,8	5,8	8,2	8,2	3,3	3,4	4,1	4,1	2,9	2,9
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км на 1 тис. км ² території	275	283	288	288	376	376	261	266	296	296	355	355
Середній показник категорійності автомобільних доріг*	3,72	3,71	3,73	3,69	3,65	3,64	4,07	4,07	3,97	3,95	4,16	4,12
Щільність залізничних колій загального користування, км на 1 тис.км ² території	36	35	30	29	58	58	47	47	36	36	51	51
Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування, км	21605	19791	597	593	1261	1263	604	601	494	494	413	413

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

* категорії доріг I – V, де I – це категорія доріг з найбільшою інтенсивністю руху та максимальною розрахунковою швидкістю руху на рівнинній місцевості – 130 км/год

Лідером за довжиною автомобільних доріг з твердим покриттям є Львівська область – 8,2 тис. км, на другому місці за цим показником є Волинська область, тут довжина автомобільних доріг з твердим покриттям становить 5,8 тис. км. Зазначені показники в сукупності визначають здатність транспортної мережі прикордонних областей України сприяти туристичному потоку та транскордонній економічній активності, відіграючи важливу роль у загальному розвитку туристичного підприємництва. Лідером за довжиною автомобільних доріг з твердим покриттям є Львівська область – 8,2 тис. км, на другому місці за цим показником є Волинська область, тут довжина автомобільних доріг з твердим покриттям становить 5,8 тис. км.

Транспортна мережа прикордонних областей України до повномасштабного вторгнення росії активно використовувалась в індустрії туризму. Проте, військові дії, які розпочалися в лютому 2022 року, суттєво змінили ситуацію, вносячи нові виклики та перешкоди. Значна частина транспортної інфраструктури, особливо у східних та південних регіонах, зазнала ушкоджень або руйнувань, що призвело до зниження транспортної мобільності та доступності. Це, в свою чергу, негативно вплинуло на туристичний потік, особливо міжнародний, оскільки безпека стала первинним занепокоєнням для потенційних відвідувачів. Туристична індустрія, яка раніше була одним із важливих джерел доходу для прикордонних областей, відчула значний спад.

В цілому, поточна ситуація з транспортною мережею прикордонних областей України потребує переоцінки та адаптації під змінені обставини. Важливим стає пошук нових можливостей для відновлення та розвитку транспортної інфраструктури, що сприятиме відновленню туристичного потенціалу регіонів і, в довгостроковій перспективі, сприятиме економічному відновленню країни [27]. В туристичному відношенні, важливими є європейські транспортні коридори, які пролягають територією областей України (таблиця 2.5). та пропускна здатність пунктів пропуску для автомобільного (таблиця 2.6) та залізничного (таблиця 2.7) сполучення.

Міжнародні транспортні коридори, які пролягають територією областей України, що мають вихід до ЄС

Область	Назва МТК	Індекс та номер дороги	Загальна протяжність*, км	Протяжність міжнародної дороги*, км	Частка покриття МТК дорогами міжнародного значення**, %
Волинська	Балтійське море – Чорне море	M07, M19 1-ша гілка – M19 2-га гілка – дорога без назви	271,4	158,4	58,36
Львівська	Критський №3	M10, M06	185,2	185,2	100
	Критський №5	M06	269,5	269,5	
	Європа - Азія	M10, M06	185,2	185,2	
Закарпатська	Критський №5	M25 1-ша гілка – M24, дороги без назви, P21 2-га гілка – M25, M06	290,3	200,9	69,2
	Європа - Азія	M25, M24, дороги без назви, P21	114,1	24,2	
Івано-Франківська	Критський №5	P21, дорога без назви, T0901, H10, дорога без назви	127,6	0	0
	Європа - Азія	P21, дорога без назви, T0901, H10, дорога без назви	127,6	0	
Чернівецька	Балтійське море – Чорне море	M19 1-ша гілка – M19 2-га гілка – H10	145,7	86,8	59,6

* приблизне значення

** станом на 2022 рік

Джерело: Схеми планування території Волинської, Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей.

Таблиця 2.6

Пропускна здатність пунктів пропуску для автомобільного сполучення у 2021 році на кордоні Україна-ЄС

Назва ПП	Пропускна спроможність за добу								Всього пропущено (автотранспорт)
	проектна				фактична				
	всього автотранспорту	вантажний	легковий	автобуси	всього автотранспорту	вантажний	легковий	автобуси	
Ягодин-Дорогуськ	3875	800	3000	75	2218	954	1182	82	809532

Таблиця 2.7

Пропускна здатність пунктів пропуску для залізничного сполучення у 2021 році на кордоні Україна-ЄС

Назва ПП	Пропускна спроможність за добу					Всього пропущено (вагонів)
	проектна			фактична		
	залізничних вагонів (од)	вантажних	пасажирських	вантажних	пасажирських	
Ягодин-Дорогуськ	350	250	100	77	1	28450
Володимир-Грубешув	1000	1000	-	735	-	268105

Міжнародні транспортні коридори до країн Європейського Союзу, відіграють ключову роль у розвитку як національної, так і міжнародної торгівлі та туризму. Ці коридори, включаючи значні автомобільні та залізничні маршрути, такі як європейські транспортні коридори, забезпечують важливі зв'язки між Україною та країнами ЄС. Вони сприяють зростанню міжнародного туристичного потоку, забезпечуючи легкий доступ до ключових туристичних вузлів, а також відкривають нові можливості для бізнесу, інвестицій та культурного обміну [45]. Ефективне використання цих транспортних коридорів може значно сприяти економічному розвитку прикордонних регіонів України та підвищити їх привабливість як для міжнародних туристів, так і для інвесторів.

Пункт пропуску Ягодин-Дорогуськ, що розташований на українсько-польському кордоні, є одним з найважливіших та найбільш завантажених пунктів для автомобільного сполучення між Україною та Європейським Союзом. Цей пункт пропуску відіграє ключову роль у транскордонному русі, як для вантажного, так і для пасажирського транспорту. Пропускна здатність цього пункту критично важлива для плавності торгівлі та туризму, оскільки він обслуговує значну частину транспортного потоку між країнами. Проте, висока інтенсивність руху часто призводить до заторів та затримок, особливо у пікові періоди, що ставить під загрозу ефективність і швидкість переміщення через кордон [16]. Тому питання модернізації та розширення пропускної здатності пункту пропуску Ягодин-Дорогуськ є надзвичайно актуальним, адже воно безпосередньо впливає на розвиток міжнародної торгівлі та туризму для України.

Аналіз пропускної здатності пунктів пропуску для автомобільного та залізничного сполучення Волинської області, як однієї з прикордонних областей України, засвідчив про високу проектну та недостатню фактичну пропускну здатність, що може бути використано в плануванні розвитку транспортної інфраструктури як фактору розвитку туризму.

2.3. Аналіз транскордонної транспортної мережі Волинської області, як фактору впливу на туристичне підприємництво

Аналіз транспортної мережі Волинської області є ключовим фактором, який впливає на туристичне підприємництво в цьому регіоні України. Волинь, з її живописними ландшафтами, багатим історико-культурним спадком та розташуванням на заході країни неподалік від кордонів з Європейським Союзом, володіє значним туристичним потенціалом. Ефективність транспортної мережі, включаючи дорожню інфраструктуру, залізничне сполучення та доступ до прикордонних переходів, має вирішальне значення для доступності туристичних місць та комфорту подорожей в регіоні.

Оцінка стану та ефективності транспортної мережі дозволяє ідентифікувати ключові напрямки для інвестицій та розвитку, які можуть сприяти збільшенню туристичного потоку. Це включає не лише удосконалення фізичної інфраструктури, але й розвиток логістичних послуг, покращення зв'язку між різними видами транспорту та забезпечення легкості доступу до ключових туристичних вузлів [6]. Також важливим є увага до транскордонної співпраці та інтеграції з транспортними системами сусідніх країн, що може відкрити нові можливості для міжнародного туризму та бізнес-подорожей. Успіх у цих напрямках може значно підсилити туристичну привабливість Волинської області, зробивши її більш доступною та привабливою для відвідувачів як з України, так і з-за кордону, після перемоги України у війні з росією.

Пункти пропуску на україно-польському кордоні в межах Волинської області представлено на рис. 2.1. На україно-польському кордоні у межах Волинської області розташовано декілька важливих пунктів пропуску, які забезпечують транскордонний рух між Україною та Польщею. Ці пункти пропуску відіграють ключову роль у міжнародній торгівлі, туризмі та культурному обміні між країнами, а у період війни – є важливим волонтерським коридором.

Рис. 2.1. Пункти пропуску на україно-польському кордоні в межах Волинської області

Один з найбільших та найважливіших пунктів пропуску в цьому регіоні – це «Ягодин-Дорогуськ». Цей пункт пропуску призначений для автомобільного та залізничного транспорту, що робить його одним із основних логістичних вузлів на західному кордоні України. «Ягодин-Дорогуськ» активно використовується для міжнародних вантажних та пасажирських перевезень, але періодично зазнає великих навантажень та заторів, особливо у пікові періоди.

Інший пункт пропуску, «Устилуг-Зосін», також забезпечує важливий транспортний зв'язок між Україною та Польщею. Цей пункт призначений переважно для легкового та вантажного автомобільного транспорту. Як і «Ягодин-Дорогуськ», він відіграє значну роль у транскордонному русі, зокрема у сферах туризму та комерції.

Ефективна робота цих пунктів пропуску є життєво важливою для підтримки стабільних економічних та культурних зв'язків між Україною та

Польщею, а також для розвитку Волинської області як важливого транзитного та туристичного регіону.

Аналіз транспортної мережі Волинської області виявляє її значний вплив на туристичне підприємництво в регіоні. Волинь, з її історичними містами, мальовничими ландшафтами та культурними пам'ятками, є привабливим напрямком для туристів. Однак, ефективність та доступність транспортної інфраструктури є вирішальними для забезпечення сталого розвитку туризму в області загалом та туристичних потоків зокрема. Динаміка туристичних відвідувань Волинської області у 2010-2021 рр представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Динаміка туристичних відвідувань Волинської області у 2010-2021 рр

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи
2010	52041	4021	7740	40280
2011	14657	1193	5881	7583
2012	19789	991	8312	10486
2013	19490	1095	12019	6376
2014	14593	349	8073	6171
2015	15620	645	9327	5648
2016	26526	486	19446	6594
2017	17047	679	12429	3939
2018	21807	448	15396	5963
2019	27403	556	23635	3212
2020	10047	19	9164	864
2021	6547	11	5429	1107

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Аналіз динаміка туристичних відвідувань Волинської області у 2010-2021 роках засвідчив зменшення усіх показників. Лише кількість внутрішніх туристів у 2021 році збільшилась та становила 1107 осіб

Дорожня мережа Волинської області включає важливі автомагістралі та регіональні дороги, що з'єднують основні міста та туристичні атракції. Проте, деякі ділянки потребують модернізації та ремонту для покращення безпеки та комфорту подорожей. Залізничне сполучення, хоча і забезпечує доступ до більшості районів області, вимагає оновлення та покращення сервісу для задоволення потреб сучасних туристів [11].

Транспортна інфраструктура прикордонних пунктів пропуску, зокрема Ягодин-Дорогуськ та Устилуг-Зосін, має велике значення для міжнародного туризму. Ефективність цих пунктів прямо впливає на потік туристів з Європи, тому їх модернізація та оптимізація є важливими для залучення іноземних відвідувачів. У цілому, розвиток та модернізація транспортної інфраструктури Волинської області може значно підсилити туристичну привабливість регіону, відкриваючи нові можливості для туристичного підприємництва та сприяючи економічному зростанню. Проте, аналіз ситуації на транспортних коридорах з Польщею у 2023 році засвідчує деструктивний вплив політичного фактору через організований страйк польських перевізників.

Відсутність пішого переходу у Волинській області перешкоджає розвитку туристичного підприємництва. Зокрема, це обмежує можливості для короткотривалих та денних туристичних візитів, які є популярними серед туристів, що подорожують легким багажем або шукають недорогі способи відвідати сусідні країни. Піші переходи сприяють розвитку місцевої економіки, оскільки туристи часто відвідують прикордонні міста для покупок, відпочинку та культурного обміну [22]. Відсутність таких переходів на Волині ускладнює ці види активностей, що може відштовхнути потенційних відвідувачів.

Крім того, відсутність пішого переходу обмежує можливості для розвитку транскордонних туристичних маршрутів, які могли б пропонувати унікальні враження, зокрема піші екскурсії, походи та культурні подорожі. Це також знижує залучення регіону для організаторів туристичних груп та турагенцій, які шукають нові та цікаві напрямки для своїх клієнтів. Таким чином, створення та розвиток пішохідних переходів на кордоні між Україною та Європейським

Союзом може стати значним стимулом для туристичного підприємництва в Волинській області, відкриваючи нові можливості для культурного та економічного обміну.

Таким чином, аналіз транскордонної транспортної мережі Волинської області підкреслює її значущість як вирішального фактору у розвитку туристичного підприємництва. Ефективність та доступність транспортної інфраструктури, зокрема доріг, залізниць та пунктів пропуску, безпосередньо впливає на залучення туристів та спрощує транскордонний рух. Розвиток цієї мережі, особливо покращення пропускної спроможності пунктів пропуску та якості транспортних зв'язків, може значно підвищити туристичну привабливість Волині, сприяти культурному обміну, збільшити туристичні та комерційні потоки, тим самим стимулюючи економічне зростання та розвиток туристичного сектору в регіоні.

Відсутність пішого переходу на україно-польському кордоні в межах Волинської області є суттєвим обмеженням для розвитку туристичного підприємництва в регіоні. Це не лише уповільнює потік короткотривалих та денних туристів, але й впливає на загальну привабливість області для туристів та туристичних агенцій. Наявність пішохідних переходів могла б значно сприяти розвитку транскордонного туризму, відкриваючи нові можливості для культурних, освітніх та рекреаційних активностей. Створення таких переходів може також стимулювати економічне зростання місцевих прикордонних громад через збільшення туристичних та комерційних обмінів.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ЯК ФАКТОРУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1. Інструменти удосконалення транспортної інфраструктури регіону

Напрямки удосконалення транспортної інфраструктури відіграють вирішальну роль у розвитку туристичного підприємництва. Сучасний, ефективний та зручний транспорт є однією з основних передумов привабливості регіону для туристів, оскільки він забезпечує легкий доступ до основних туристичних вузлів та сприяє створенню позитивного враження про відвідуване місце. В умовах зростаючої конкуренції між туристичними напрямками, інвестиції в транспортну інфраструктуру та її модернізація є ключовими для забезпечення сталого розвитку туризму [5]. Це означає не лише удосконалення доріг, залізничних ліній чи аеропортів, але й розширення та інтеграцію різних видів транспорту для створення цілісної та ефективної мережі.

Ключовими напрямками удосконалення є підвищення якості дорожньої інфраструктури, модернізація залізничних сполучень, розширення аеропортових мереж та поліпшення громадського транспорту. Важливо також зосередитись на покращенні транскордонних зв'язків, які відіграють ключову роль у розвитку міжнародного туризму. Це включає оптимізацію роботи прикордонних пунктів пропуску, інтеграцію транспортних систем з сусідніми країнами та розробку спеціальних туристичних маршрутів. Удосконалення транспортної інфраструктури повинно також йти в ногу з екологічними тенденціями та зростаючим попитом на сталий туризм, включаючи розвиток зелених транспортних альтернатив та покращення умов для пішохідного та велосипедного туризму [18].

Інструменти удосконалення транспортної інфраструктури регіону відіграють важливу роль у стимулюванні розвитку туристичного

підприємництва та загальної економічної активності. Модернізація доріг, розвиток залізничних та аеропортових мереж, оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску, а також впровадження екологічних та інноваційних транспортних рішень сприяють підвищенню привабливості регіону для туристів, забезпечуючи легкість та комфорт переміщення. Це не лише покращує доступність туристичних атракцій, але й знижує логістичні витрати, підвищуючи конкурентоспроможність регіону [44]. Крім того, цифровізація транспортних послуг та покращення інформаційного забезпечення допомагають створити більш інтегровану та зручну транспортну систему, яка відповідає сучасним потребам та очікуванням туристів. В цілому, ці інструменти є фундаментальними для створення сталої, ефективної та привабливої транспортної мережі, яка є необхідною для успішного розвитку туризму та підвищення якості життя в регіоні (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Інструменти удосконалення транспортної інфраструктури регіону

Інструмент	Зміст
Модернізація дорожньої інфраструктури	Ремонт та покращення доріг, підвищення безпеки руху.
Розвиток залізничних сполучень	Оновлення рухомого складу, розробка нових маршрутів.
Розширення аеропортових мереж	Розбудова терміналів, покращення аеропортових послуг.
Оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску	Покращення логістики, зниження часу очікування.
Розвиток громадського транспорту	Оновлення транспортних засобів, розробка нових маршрутів.
Інтеграція різних видів транспорту	Створення єдиної транспортної системи для пасажирів.
Екологічні транспортні рішення	Впровадження електромобілів, гібридних автобусів.
Підтримка пішохідного та велосипедного туризму	Створення велосипедних доріжок, пішохідних зон.
Цифровізація транспортних послуг	Впровадження онлайн-систем бронювання та оплати.
Покращення інформаційного забезпечення	Розвиток додатків, інформаційних табло, навігації.

Визначені інструменти є важливими для забезпечення сталого розвитку транспортної інфраструктури регіону, що сприятиме розвитку туристичного підприємництва та загальному економічному зростанню. До ключових інструментів удосконалення транспортної інфраструктури віднесено:

- модернізація дорожньої інфраструктури передбачає ремонт і покращення якості доріг, а також підвищення безпеки руху. Це включає реконструкцію існуючих доріг та будівництво нових;

- розвиток залізничних сполучень включає оновлення рухомого складу та розробка нових маршрутів для підвищення ефективності та доступності залізничних перевезень;

- розширення аеропортових мереж включає розбудову аеропортів, зокрема терміналів, та покращення надання аеропортових послуг для збільшення пасажиропотоку;

- оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску передбачає покращення логістики та зниження часу очікування на кордоні, щоб полегшити транскордонний рух;

- розвиток громадського транспорту передбачає оновлення транспортних засобів і розробка нових маршрутів для забезпечення кращого покриття та доступності;

- інтеграція різних видів транспорту передбачає створення єдиної транспортної системи, що полегшить пересування пасажирів між різними видами транспорту;

- екологічні транспортні рішення через впровадження екологічно чистих транспортних засобів, таких як електромобілі та гібридні автобуси;

- підтримка пішохідного та велосипедного туризму передбачає розробку велосипедних доріжок та пішохідних зон для сприяння активному відпочинку та екотуризму;

- цифровізація транспортних послуг через впровадження онлайн-систем для бронювання квитків та оплати, що спрощує доступ до транспортних послуг;

- покращення інформаційного забезпечення шляхом розвитку мобільних додатків, інформаційних табло та навігаційних систем для покращення орієнтування пасажирів.

Зазначені інструменти мають впроваджуватись системно, на основі комплексного підходу до розвитку транспортної інфраструктури, який включає як фізичні покращення, так і технологічні інновації, спрямовані на забезпечення зручності, безпеки, екологічності та ефективності пересування.

Таким чином, ефективне впровадження інструментів удосконалення транспортної інфраструктури є критично важливим для розвитку туристичного підприємництва та покращення загальної економічної динаміки регіону. Через модернізацію дорожньої мережі, розвиток залізничних та аеропортових сполучень, поліпшення прикордонних переходів, а також впровадження екологічних та інноваційних рішень, регіон може значно підвищити свою туристичну привабливість та конкурентоспроможність [27]. Ці заходи сприятимуть забезпеченню більш комфортних, безпечних та доступних подорожей, відкриваючи нові можливості для зростання туризму, залучення інвестицій та стимулювання економічного розвитку.

Важливість удосконалення транспортної інфраструктури сприяє створенню більш інтегрованої та збалансованої економіки, зв'язуючи віддалені райони та відкриваючи їх для бізнес-можливостей. Покращення транспортних засобів та інфраструктури, таких як дороги, залізниці та аеропорти, не лише спрощує пересування туристів, але й полегшує логістику для місцевих підприємств, сприяючи торгівлі та промислового розвитку. Це в свою чергу створює додаткові робочі місця та сприяє економічному зростанню, роблячи регіон більш привабливим не тільки для туристів, але й для інвесторів та підприємців [15]. У підсумку, інвестиції в транспортну інфраструктуру є інвестиціями в майбутнє регіону, його стабільність та процвітання.

3.2. Покращення транспортної інфраструктури Волинської області, як фактору розвитку туристичного підприємництва

Покращення транспортної інфраструктури Волинської області є фундаментальним фактором, що сприяє розвитку туристичного підприємництва в цьому регіоні. Волинь, розташована на заході України та маюча важливі транскордонні зв'язки з країнами Європейського Союзу, володіє великим потенціалом у сфері міжнародного та внутрішнього туризму завдяки своїй багатій історії, культурному спадку та природним красотам [46]. Однак, для повноцінного реалізування цього потенціалу необхідно забезпечити належну транспортну доступність та комфорт подорожей, що є ключовими факторами при виборі туристичного напрямку.

Модернізація дорожньої мережі, удосконалення залізничних та авіаційних сполучень, а також оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску мають вирішальне значення для розвитку туризму в Волинській області. Покращення цих аспектів не лише спростить доступ до основних туристичних атракцій області, але й зробить подорожі більш привабливими для іноземних та вітчизняних відвідувачів. Це також сприятиме розвитку транскордонного туризму та підвищенню конкурентоспроможності регіону на туристичному ринку [42]. Враховуючи ці аспекти, інвестиції у транспортну інфраструктуру Волинської області стануть ключовим кроком до створення сталого та динамічного туристичного середовища.

Удосконалення транспортної інфраструктури Волинської області має свої сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (SWOT-аналіз), які впливають на розвиток туристичного підприємництва. Сильні сторони включають стратегічне географічне розташування області для транскордонного туризму та наявність історичних та природних атракцій, що можуть привабити туристів. Слабкі сторони полягають у застарілій дорожній мережі та недостатньо розвинених залізничних сполученнях. Можливості включають залучення інвестицій для реконструкції інфраструктури та розробку нових туристичних

маршрутів, які сприятимуть туристичному потоку. Однак, існують загрози, пов'язані з обмеженим фінансуванням та потенційними екологічними викликами, які можуть виникнути у процесі модернізації. Збалансований підхід до удосконалення інфраструктури, який враховує ці SWOT-елементи, може сприяти сталому розвитку туристичного сектора в Волинській області (таблиця 3.2)

Таблиця 3.2

SWOT удосконалення транспортної інфраструктури Волинської області
Волинської області, як фактору розвитку туристичного підприємництва

Сильні властивості	Слабкі властивості
<ul style="list-style-type: none"> - вигідне прикордонне геотуристичне розташування; - достатнє транспортне покриття; - розвиток господарсько-економічних і культурно-ділових зв'язків; - значна кількість туристично-рекреаційних ресурсів; - багата історико-культурна спадщина краю; - достатній рівень атрактивності туристично-рекреаційних ресурсів; - стимулювання розвитку туристичного підприємництва; - зручність розміщення об'єктів туристичної інфраструктури і порівняно добра транспортна доступність; - орієнтація на міжнародний туристичний ринок. 	<ul style="list-style-type: none"> - невідповідність місцевого туристичного продукту міжнародним стандартам і вимогам; - дефіцит коштів; - слабкий рівень розвитку туристичної та транспортної інфраструктури; - недостатній рівень підготовленості кадрів багатьох туристичних підприємств; - низька інвестиційна активність суб'єктів господарювання; - недостатня рекламно-інформаційна діяльність; - мала кількість гарантованих регіональних програм розвитку туризму; - слабкий туристичний імідж регіону.
Можливі	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - покращення регіонального регулювання розвитку транспортної мережі та індустрії туризму; - можливість вирішувати локальні проблеми інфраструктурного забезпечення; - розвиток нових видів туристично-рекреаційного обслуговування в області. - розробка нового конкурентоспроможного туристичного продукту; - збільшення можливостей для пошуку шляхів залучення іноземних і внутрішніх інвестицій; - залучення потенційно нових туристичних споживачів; - залучення грантових коштів в розвиток транспортної інфраструктури та туризму. 	<ul style="list-style-type: none"> - межування з Білоруссю – союзницею росії під час війни з Україною; - збільшення протиріч між місцевими органами самоврядування щодо вирішення фінансово-економічних проблем господарчого розвитку й туризму, зокрема. - посилення загрози втрати культурно-етнічної самобутності; - ослаблення безпекових та санітарно-епідеміологічних позицій; - збільшення антропогенного навантаження на ландшафти; - можливе погіршення екологічної ситуації.

Основні групи проблем, які зараз стримують розвиток транспортної інфраструктури на Волині та шляхи їх вирішення

Групи проблем	Зміст проблеми	Можливі наслідки	Шляхи вирішення
політичні	російська агресія проти України	руйнування транспортної та туристичної інфраструктури	припинення військових дій
	зовнішньополітична напруга	посилення страйку польських прикордонників та неможливість розвитку україно-польської транспортної співпраці	вирішення зовнішніх проблем і підписання мирних договорів
правові та безпекові	неможливість гарантування повної безпеки туристам	неможливість в'їзного туризму внаслідок відсутності гарантування безпеки	підписання угод і договорів про гарантії безпеки для зовнішніх та внутрішніх туристів
	заборона на виїзд із певних причин	відмова у праві чоловікам віком 18-60 р. виїжджати за кордон під час війни	припинення війни
злочинність і корупція	високий рівень злочинності та корупції	зменшення туристів через загрозу життю та здоров'ю	покращення криміногенної та антикорупційної ситуації
інфраструктурні	низький рівень обслуговування	незадовільний стан транспортної та туристичної інфраструктури	модернізація транспортної інфраструктури, розвиток туристичної інфраструктури
екологічні	наявність екологічних проблем	забруднення значних територій	покращення екологічної ситуації
санітані та епідеміологічні	високий рівень захворюваності	можливість заразитися та захворіти	вирішення санітарно-епідеміологічних проблем

Наразі розвиток транспортної інфраструктури на Волині стримується декількома ключовими проблемами. Перша та найважливіша проблема – це російська агресія проти України ара паралізує розвиток транспортної інфраструктури та індустрії туризму. Крім того, в регіоні наявна застаріла та недостатньо розвинена дорожня мережа, що ускладнює транспортні зв'язки в області та зменшує її туристичну привабливість. Ще однією значною проблемою є недостатнє фінансування для розвитку та підтримки інфраструктури, що веде до затримок у реалізації необхідних проектів. Крім

того, існують виклики, пов'язані з екологічними обмеженнями та необхідністю інтеграції сучасних технологій. Шляхи вирішення цих проблем включають припинення військових дій шляхом перемоги України, залучення інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних, для модернізації та розширення інфраструктури, впровадження інноваційних технологій для покращення якості транспортних послуг, а також розробку та дотримання сталих та екологічно безпечних практик у будівництві та експлуатації транспортної інфраструктури [43].

Важливим в удосконаленні транспортної інфраструктури є критерії привабливості маршруту з позиції транспортного оператора, які включають кілька ключових факторів, що впливають на їхнє рішення вибору маршруту для перевезень. Ці критерії забезпечують ефективність, безпеку, прибутковість та задоволення потреб споживачів транспортних туристичних послуг. Критерії привабливості з позиції вибору маршруту транспортним оператором представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Критерії привабливості з позиції вибору маршруту транспортним оператором

Критерій	Характеристика
час	Час транспортування, необхідний для просування вантажу з пункту походження до пункту кінцевої доставки
вартість	Вартість транспортування, необхідна для забезпечення просування вантажу з пункту походження до пункту кінцевої доставки
надійність	Надійність транспортування як необхідна попередня передумова сучасного рівня логістичного забезпечення перевізного процесу у світовій торгівлі
безпека і збереження	Безпека і збереження вантажу як необхідна попередня передумова сучасного рівня логістичного забезпечення перевізного процесу
економічна вигода	Рентабельність маршруту, яка враховує витрати на паливо, дорожні збори, мита та інші експлуатаційні витрати.

Джерело: TRACECA Route Attractiveness indeX – TRAX. URL: www.traceka-org.org

Критерії привабливості маршруту з позиції транспортного оператора можна розглядати через кілька ключових аспектів, включаючи час, вартість, надійність, безпеку та збереження вантажів. Ці критерії визначають вибір маршруту, оскільки вони безпосередньо впливають на ефективність, витрати та загальне задоволення клієнтів. Швидкість доставки є критичним фактором для багатьох клієнтів. Оператори прагнуть вибрати маршрути, які мінімізують час

доставки, з урахуванням відстані, можливих затримок через дорожній рух або погодні умови. Час є особливо важливим у випадках, коли перевозяться швидкопсувні товари або коли час доставки строго регулюється. Зниження витрат на логістику є важливим для підвищення загальної рентабельності. Вартість включає витрати на паливо, дорожні збори, мита, а також оплату праці персоналу. Оптимізація маршруту з метою зменшення загальних витрат є ключовим аспектом вибору маршруту. Стабільність та передбачуваність доставки важливі для підтримання довіри клієнтів [17]. Надійність включає в себе здатність оператора дотримуватися графіків доставки та мінімізувати ризик затримок, що може бути викликано дорожніми умовами, погодою або технічними проблемами. Забезпечення безпеки та цілісності вантажу протягом всієї логістичної ланцюжка є критичним. Це включає заходи для запобігання крадіжкам, пошкодженню вантажу та забезпечення належних умов перевезення, особливо для чутливих або цінних товарів.

Кожен з цих критеріїв впливає на загальну стратегію вибору маршруту транспортним оператором, спрямовану на оптимізацію вартості, часу, надійності та безпеки доставки.

Таким чином, розвитком транспортної інфраструктури на Волині вказує на критичну необхідність адресації існуючих проблем для підтримки та забезпечення сталого розвитку регіону. Застаріла дорожня мережа, обмеженість фінансування та виклики, пов'язані з екологічними стандартами, потребують невідкладних дій та інвестицій. Рішення цих проблем через залучення інвестицій, застосування інновацій та впровадження сталих практик не лише покращить транспортну інфраструктуру, але й сприятиме розвитку туризму та економіки в цілому [40]. Ефективне та сучасне транспортне середовище зможе відкрити нові можливості для місцевих та іноземних інвесторів, а також зробить Волинь більш привабливою для туристів, сприяючи загальному економічному зростанню та процвітанню регіону.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Визначено зміст та значення транспортної інфраструктури в системі індустрії туризму. транспортна інфраструктура є критичним елементом у ланцюжку розвитку туристичного підприємництва, визначаючи доступність регіонів та якість туристичних послуг. Вона не тільки спрощує переміщення туристів, але й стимулює економічне зростання, сприяючи розширенню туристичних мереж та покращенню туристичного досвіду. Ефективна транспортна інфраструктура забезпечує основу для сталого розвитку туризму, підвищуючи конкурентоспроможність туристичних напрямків та збільшуючи обсяги внутрішнього та міжнародного туристичного потоку, що є необхідним для процвітання туристичного підприємництва.

Досліджено фактори впливу на стан та розвиток транспортної інфраструктури. Фактори, що впливають на транспортну інфраструктуру регіонів, мають визначальне значення для розвитку туристичного підприємництва. Від економічних умов та урядових регулювань до технологічного розвитку та соціокультурних змін – всі ці аспекти формують основу, на якій будується та вдосконалюється транспортна система регіону. Екологічні ініціативи, глобальна інтеграція, інвестиції в інфраструктуру, зміни у попиті на туристичні послуги, стан транспортної безпеки та демографічні зміни – кожен з цих факторів вносить свій вклад у формування ефективної та привабливої туристичної інфраструктури, що є критично важливим для підтримки та зростання туристичного сектору.

Проведено аналіз впливу транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво України. До військового вторгнення росії в Україну, рейтинги держави та її сусідніх країн ЄС за складовими транспортної інфраструктури відображали важливість цього сектору у регіональному контексті. Україна займала невисокі позиції в цьому рейтингу. Наприклад за показником «Якість дорожньої інфраструктури», Україна займала 114 позицію, що вказує на потенціал для покращення та модернізації її транспортної системи. На відміну

від України, Польща мала значно вищі рейтинги, як і Словаччина та Угорщина. Ці рейтинги відображають як рівень інвестицій, так і ефективність використання ресурсів у транспортному секторі кожної країни, що є критично важливим для підтримки туристичного потенціалу та економічного розвитку

Аналіз транскордонної транспортної мережі Волинської області підкреслює її значущість як вирішального фактору у розвитку туристичного підприємництва. Ефективність та доступність транспортної інфраструктури, зокрема доріг, залізниць та пунктів пропуску, безпосередньо впливає на залучення туристів та спрощує транскордонний рух. Розвиток цієї мережі, особливо покращення пропускної спроможності пунктів пропуску та якості транспортних зв'язків, може значно підвищити туристичну привабливість Волині, сприяти культурному обміну, збільшити туристичні та комерційні потоки, тим самим стимулюючи економічне зростання та розвиток туристичного сектору в регіоні.

Визначено інструменти розвитку транспортної інфраструктури регіону, що сприятиме розвитку туристичного підприємництва та загальному економічному зростанню. До таких інструментів віднесено: модернізація дорожньої інфраструктури; розвиток залізничних сполучень; розширення аеропортових мереж; оптимізація роботи прикордонних пунктів пропуску; розвиток громадського транспорту; інтеграція різних видів транспорту; екологічні транспортні рішення; підтримка пішохідного та велосипедного туризму; цифровізація транспортних послуг; покращення інформаційного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бошота Н.В. Вплив транспортної інфраструктури на туристичне підприємництво країни. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Т. 29 (68). № 3, 2018. С. 58-63.
2. Бутко М.П., Алешугіна Н.О. Транспортна інфраструктура як складова туристичного потенціалу України. Ефективна економіка. 2009. № 3. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2009_3_36
3. Волошин І. М. Геопросторове поширення та характеристика туристично-рекреаційних ресурсів Волинської області. Географія та туризм. 2017. 39. С. 86-97.
4. Волинь унікальна. URL: <http://tourism.volyn.ua/ua/Events.html> (дата звернення: 16.11.2023).
5. Головне управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 30.08.2023).
6. Державна прикордонна служба України URL: <https://dpsu.gov.ua> (дата звернення: 28.08.2023).
7. Єрко І.В., Чир Н.В., Качаровський Р.Є. Новітні можливості функціонування туристичної галузі Волинської області в умовах децентралізації влади. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки». 2018. № 3 (376). С. 93–98.
8. Збірник Державної служби статистики України (Транспорт-2019). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Transpot.pdf (дата звернення: 22.08.2023).
9. Іванунік В.О. Сучасний стан та оцінка рівня розвитку транспортної та торгівельної інфраструктури для потреб туризму та рекреації (на прикладі Чернівецькій області). Географія та туризм. 2011. Вип. 14. С. 188-195.
10. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження. ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 108 с.

11. Карась О.С. Напрями розвитку транспортної інфраструктури України в умовах міжнародного туризму. *Географія та туризм*. 2010. Вип. 7. С. 26-31.
12. Карпюк З.К., Антипюк О.В., Качаровський Р.Є. Володимир-Волинський район Волинської області: туристично-рекреаційні ресурси прикордоння. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Географія»*. 2020. № 1/2(76/77). С. 69–77. DOI: 10.17721/1728-2721.2020.76-77.10. URI: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18687>
13. Качаровський Р.Є., Єрко І.В., Чир Н.В., Антипюк О.В. Транспортна мережа прикордонних об'єднаних територіальних громад Волинської області як важливий елемент туристичної інфраструктури. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матер. Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., 28 вересня 2019 року : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 51. С. 15–17.
14. Коржилов Л.І. Система транспорту в туризмі. ключові елементи та їх проблематика. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 43. 2020. С. 15-18. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/5.pdf DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastuct43-3> (дата звернення: 21.08.2023).
15. Малиш Н.А., Бондар Н.М. Економічний аналіз транспортної інфраструктури України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління»*. 2016. №. 2. С. 50–57.
16. Матвійчук Л.Ю., Барський Ю.М., Лепкий М.І., Карпюк І.В., Подоляк В.М. Напрями фінансового забезпечення розвитку туристичної галузі України в сучасних умовах. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Вип. 4 (39), 2021. 570-577.
17. Матвійчук Л. Ю., Лепкий М.І. Просторова організація туристично-рекреаційної сфери регіону: монографія. За загальною редакцією д.е.н., проф. В.В. Паппа. Мукачево: РВЦ МДУ, 2016. 268 с.
18. Матвійчук Л.Ю. Туристичне краєзнавство Волинської області: підручник / за редакцією проф. Матвійчук Л.Ю., доц. Лепкого М.І. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2019. 228 с.

19. Мельник Н.В., Мельник А.В., Єрко І.В., Качаровський Р.Є. Туристична інфраструктура Нововолинської ТГ як важливий елемент галузі туризму. Географія та туризм: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., (28 лютого 2022 року) : зб. наук. праць. Харків, 2022. С.210–220.
20. Мельник Н.В., Єрко І.В., Качаровський Р.Є. Особливості транспортної інфраструктури Локачинської селищної ТГ як елементу галузі туризму. Соціально-економічний розвиток у контексті викликів сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 08 жовтня 2021 р. / Східноєвроп. центр наук. дослідж. Одеса, 2021. С. 94–96.
21. Міністерство інфраструктури України. Технічний стан автомобільних доріг загального використання. URL: <https://mtu.gov.ua/content/tehnichniy-stan-avtomobilnih-dorigavtomobilnih-dorig-zagalnogo-vikoristannya.html> (дата звернення: 29.08.2023).
22. Мілашовська О. І. Прикордонний регіон як об'єкт дослідження регіональної економіки. 2020. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=173>
23. Моца А., Шевчук С., Серєда Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. Вип. 41. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>.
24. Нездоймінов С. Г. Регіональні контури кластерного розвитку винного туризму. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Випуск 8. Частина 1. 2014. С.136-141.
25. Невенченко А.І. Оцінка транспортної інфраструктури в туризмі на території Івано-Франківської області. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. 2013. Вип. 672-673. С. 148-150.
26. Нездоймінов С.Г. Туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід: монографія. Одеса: Астропринт, 2009. 304 с.
27. Новосад О.В., Єрко І.В., Качаровський Р.Є. Транспортна мережа Нововолинської ТГ Волинської області як складова туристичної інфраструктури регіону. Українське Полісся: проблеми та тренди сучасного

- розвитку: матер. Другої Всеукр. наук.-практ.ї конференції, 10-11 лютого 2022 р: зб. наук. праць. Ніжин, 2022. С. 196–199.
28. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2016 р. / Упр. екології та природних ресурсів у Волин. обл. Луцьк: УЕПР, 2016. 168 с.
29. Роїк О.Р., Недзвецька О.В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2022. Вип. 46. С. 11–15. URL: <https://10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>
30. Олійник Я.Б., Єрко І.В. Суспільно-географічне дослідження туристичної інфраструктури Волинської області. монографія. Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2014. 164 с.
31. Оновлена транспортна стратегія України. Напрямки політики. Міністерство інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/files/strategy_ukr.pdf.
32. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.06.2023 р.).
33. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 07.06.2023 р.).
34. Патійчук В.О. Особливості розвитку релігійно-паломницького туризму у Волинській області. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Географічні науки». Луцьк: Вежа–Друк, 2016. № 14 (339). С. 72–79.
35. Патійчук В. О. Особливості організації гастрономічних турів. Рекреаційно-туристичний потенціал регіонів України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: матеріали I Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Луцьк, 30–31 березня 2017 р.). Луцьк: Терен, 2017. С. 26–34.
36. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: [колективна монографія]. Видання сьоме. За науковою. ред. Л. Матвійчук, Ю. Барського, М. Лепкого. Луцьк: ІВВ ЛНТУ. 2021. 360 с.

37. Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-p> (дата звернення: 26.08.2023).
38. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501> (дата звернення: 14.10.2023).
39. Програма розвитку туризму та рекреації у Волинській області на 2016–2020 роки. URL: <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2020-roku1/>(дата звернення: 27.10.2023).
40. Служба автомобільних доріг у Волинській області. URL: https://vl.ukravtodor.gov.ua/pro_sluzhbu/kontakty.html (дата звернення: 24.08.2023).
41. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 р. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
42. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2020. 141 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
43. Туристичні маршрути Волині: веб-сайт . URL: <https://tourism.volyn.ua/> (дата звернення: 12.10.2023).
44. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2009. 463 с.
45. Укравтодор. Звіт державного агентства автомобільних доріг за 2020 рік. URL; <https://cutt.ly/0ChHT5y> (дата звернення: 23.08.2023).
46. Черчик Л., Єрко І., Коленда Н., Міщенко О. Сучасний стан розвитку туристично-рекреаційного комплексу Волинської області : монографія. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 152 с.

47. Черчик Л., Міщенко О., Єрко І. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови формування: монографія. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 128 с.
48. Черчик Л. М., Бегун С. І. Статистичне дослідження рівня забезпечення закладами розміщення туристично-рекреаційної сфери західних регіонів України. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Економічні науки. 2013. № 4 (231). С. 146-152.
49. Чир Н.В., Мельник А.В., Качаровський Р.Є., Антипюк О.В. Єрко І.В. Туристична інфраструктура Оваднівської сільської ОТГ Волинської області. Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : Матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 31 жовтня 2019 р.: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 52. С. 37-41.
50. Hausmann R., Klinger B., Wagner R. Doing Growth Diagnostics in Practice: A 'Mindbook'. Work. 2008. № 177.